No. 43. Donderdag 28 October 1909 9de Jaargang

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING OOST EN WEST

OPGERICHT DOOR KOLONEL G.E.V.L. VAN ZUYLEN, 21 MAART 1900.

„HET KOLONIAAL BELANG IS EEN ALGEMEEN NEDERLANDSCH BELANG."

Abonnementsprijs per jaar:	
Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling	1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland	„ 4.—
Afzonderlijke nummers	0.05

Prijs der Advertentiën:	
Per regel	f 0.15
Bij plaatsing van 500 regels	„ 0.12½
„ „ „ 1000 „	„ 0.10

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: 7a HEERENGRACHT, DEN HAAG.

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, *51 Verhulststraat.*

Voor *Advertentiën* tot de Drukkerij „LUCTOR ET EMERGO", AMALIA VAN SOLMSSTRAAT, *Telefoon 4424*, beiden DEN HAAG

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f — 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5.— of meer contribueeren of een gift in één schenken van f 100.—, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het *Koloniaal Weekblad* toegezonden.

Inhoud van dit nummer.

MEDEDEELINGEN.

Van het Dag. Bestuur der Vereeniging:

I. De aangekondigde vergadering van de Commissie tot het geven van raad en voorlichting, ten behoeve van personen, die een werkkring zoeken in Ned. Oost en West-Indië, of daartoe hunne kinderen of pupillen wenschen op te leiden, had plaats Maandag 18 October 1909 des avonds ten 8¼ ure, Heulstraat 17.

De commissie, die zich meerdere personen kan toevoegen, is thans samengesteld als volgt:

E. van Assen, Voorz., Regentesselaan 7.
J. L. van Gennep, Secr., Obrechtstraat 212.
E. M. van den Bergh van Heinenoord, Bezuidenhout 265a.
Dr. H. Blink, Groot Hertoginnelaan 67.
H. D. H. Bosboom, v. d. Heimstraat 66, Schev.
C. J. Hasselman, Koninginnegracht 85.
W. L. Megelink, Sundastraat 26.
J. M. Pijnacker Hordijk, Nassauplein 30.

Het reglement voor deze commissie werd aangenomen en verder eenige aangelegenheden behandeld.

De Secretaris, J. L. van Gennep, zal als zoodanig op 1 November a.s. in functie treden.

II. Het ondervolgend rekest werd door ons verzonden:

Aan
Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken.

Geven eerbiedig te kennen, C. R. Bakhuizen van den Brink, voorzitter, E. van Assen, secretaris, en A. A. C. Harting, penningmeester, en als zoodanig volgens artikel 8 der gewijzigde Statuten, goedgekeurd bij het Koninklijk besluit dd. 24 Maart 1908 No. 43, vertegenwoordigende de Vereeniging „Oost en West", gevestigd te 's-Gravenhage,

dat men reeds geruimen tijd tot de ervaring is gekomen, dat de geneigdheid om zich voor staatsbetrekkingen in Indië aan te melden, in de laatste jaren vooral, zeer schaarsch was;

dat, wel is waar, van verschillende zijden reeds middelen werden beraamd om daarin verbetering te brengen, welke middelen meer in 't bijzonder strekken om reeds voor algemeene ontwikkeling voorbereide jongelieden tot het zich aanmelden of het zich bekwamen voor Indische betrekkingen over te halen;

dat echter, naar bescheiden meening, met het ontwaken van belangstelling in en van genegenheid voor Indië verder moet worden gegaan;

dat, afgescheiden van het vorenaangeduide practische doel, van de Nederlanders in het algemeen mag worden verlangd eene kennis omtrent onze Indiën, die, moge zij in verre niet opwegen tegen wat van eigen bodem wordt verwacht, zeker niet mag achterstaan bij de kennis van andere, ons vreemde, landen;

dat niet genoeg kan worden aanbevolen, opwekking van belangstelling bij de jeugd voor onze Overzeesche bezittingen, welke tot zulk een krachtigen steun hebben gestrekt bij de verwerving en de handhaving onzer onafhankelijkheid, en welke reeds gedurende eeuwen zoo grooten invloed hebben gehad op onze welvaart door handel, bedrijf, wetenschappelijke studiën en onderzoekingen;

dat die belangstelling vooral zal worden gewekt door kennis van land en volk, welke op de school kan en moet worden aangebracht;

dat, zooals gaarne erkend wordt, in de laatste jaren reeds veel verbetering in deze viel op te merken, t. w. op de lagere scholen, doch dat die nog verder kan worden doorgezet, inzonderheid ook voor wat aangaat de scholen voor Middelbaar onderwijs en de Gymnasia;

dat in den laatsten tijd vele practische, overzichtelijke, veelal met goede afbeeldingen, verlichte, boeken en boekjes over Indië verschenen, die zeer geschikt zijn om als lees- en leerboeken op de scholen te worden gebruikt;

dat het Koloniaal Museum te Haarlem tal van uitgaven het licht deed zien, die een meer ingaande studie omtrent voortbrengselen van den Indischen bodem en van het Indische volk mogelijk en gemakkelijk maken; dat inzonderheid de door dat Museum bijeengebrachte verzamelingen van Indische producten zeer geschikt zijn om aan de jeugd vertoond te worden en haar een denkbeeld van den rijkdom der Indische natuur bij te brengen;

dat, naar bescheiden meening, eenige wenken uitgaande van Uw Departement, gericht tot de Inspectiën van het Lager en Middelbaar onderwijs, in deze, veel ten goede zullen kunnen uitwerken;

Redenen, waarom de Vereeniging „Oost en West" Uwe Exc. eerbiedig in overweging geeft, het daarheen te willen leiden, dat de Inspecteurs voor het onderwijs zich beijveren, de Hoofden van Scholen er op te wijzen, van hoeveel belang het is, de kennis van Ned.-Indië, in den ruimsten zin, bij de jeugd en de jongelingsschap te bevorderen, hen te wijzen op de hierboven aangeduide hulpmiddelen, die eene welkome en aangename gelegenheid kunnen aanbieden om het onderwijs in Indische onderwerpen te bevorderen, — en in het bijzonder aan te bevelen om bij de lessen in geschiedenis, aardrijkskunde, staatsinstellingen enz., voor Nederlandsch-Indië eene beteekenende plaats in te ruimen.

't Welk doende,

(w. g.) C. R. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK, *Voorz.*
„ E. VAN ASSEN, *Secr.*
„ A. A. C. HARTING, *Penningm.*

's-Hage, 9 October 1909.

Ten kantore Heulstraat 17 zijn alsnog verkrijgbaar:

a. Een boekje over **„Onze Oost, voor hen die er niet geweest zijn"**, door J. H. en H. B.

Prijs 1 ex. à *f* 0.10.

Prijs 50 ex. à =2.80 en voor departementen en leden der Maatschappij tot Nut van het Algemeen 50 ex. à *f* 2.20, plus *f* 0.25 frankeerkosten.

b. Onze Oost II. **Iets over den inlander en zijn zieleleven,** door den heer T. J. Bezemer.

Prijs 1 ex. à *f* 0.05.

Prijs 50 ex. à *f* 2,— en voor departementen en leden der Maatschappij tot Nut van het Algemeen 50 ex. à *f* 1.55, plus *f* 0.25 frankeerkosten.

c. Nederlandsch Staatsblad 1907 No. 71, bevattende het **Besluit op de Indische Bestuursopleiding** en de nadere aanvullingen en wijzigingen daarop (Stsbl. 1909 No. 312). Prijs 1 ex. à *f* 0.15.

d. Het **Jaarboekje der Vereeniging** over het jaar 1908 à *f* 0.25.

e. **De werkkring van den Controleur op Java**, door J. H. Eijken, à *f* 0.40.

f. De Koninklijke besluiten betreffende opleiding voor militaire apothekers.

g. idem oproep van aspirant-ingenieurs, doctoren in de rechtswetenschap, veeartsen, opzichters bij den Waterstaat in N.-I.

Voor de opgave,
E. VAN ASSEN, *Secr.*

Commissies voor het adatrecht.

I n s t e l l i n g. In Juni 1909 is door het Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië te 's-Gravenhage ingesteld een „commissie voor het adatrecht," van 3 à 9 leden; in Augustus 1909 is door het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen te Weltevreden ingesteld een overeenkomstige „commissie van bijstand voor het adatrecht."

S a m e n s t e l l i n g. Commissie voor het adatrecht: dr. C. Snouck Hurgronje, voorzitter; mr. J. H. Carpentier Alting; J. C. van Eerde; J. J. Meijer;

Commissie van bijstand voor het adatrecht: F. A. Liefrinck, voorzitter; mr. I. A. Nederburgh; dr. G. A. J. Hazeu; P. de Roo de la Faille; W. Frijling; mr. S. L. J. van Schaik; mr. dr. W. M. G. Schumann, secretaris.

O p d r a c h t A. De gegevens betreffende het adatrecht van Nederlandsch-Indië bijeen te zamelen, die te vinden zijn in de archieven van bestuursambtenaren of elders, of in adatvonnissen dan wel in onder invloed van zendelingen opgestelde adatregelingen;

B. die gegevens te schiften, en, als daartoe aanleiding is, te bewerken.

Beroep. De commissies doen een dringend beroep op de hulp van allen, die in staat zijn, hetzij om haar in te lichten over het bestaan van belangrijke ongepubliceerde nota's of andere gegevens nopens het adatrecht,

hetzij om haar zakelijke mededeelingen nopens het adatrecht te verschaffen,

hetzij om haar middelen aan de hand te doen, waardoor zij haar doel — vermeerdering en verbetering van onze kennis van het adatrecht — nader bij zouden kunnen komen.

Alle medewerking van haar arbeid, van hoe geringen omvang ook, zal zeer welkom zijn. Onkosten zullen desgewenscht worden vergoed.

October 1909.

6e opgave der ingekomen **giften, ten behoeve van de noodlijdenden te Kaliwoengoe en Loemadjang** t/m den 4en October 1909.

Saldo 5e opgave *f* 1255.13½.
18 October dr. F. F. V. E., 's-Gravenhage, *f* 10.—
18 „ Q. q., Amsterdam, *f* 1.—
19 „ N. N. B., Nijmegen, *f* 2.50.
20 „ dr. M., 's-Gravenhage, *f* 5.—
Totaal *f* 1273.63½.
Hiervan is bereids *f* 1000.— overgemaakt naar Indië.

Voor de opgave,
A. A. C. HARTING, Penningm.

Arbeidskrachten in de kolonie Suriname,

door **Mr. D. VAN BLOM**,
professor aan de technische hoogeschool te Delft.

(Vert. uit de Revue Economique Internationale) van Juli 1909.)*

II.

Nemesis der geschiedenis. Nog eenmaal bleken de inlandsche werkkrachten van onwaarde. In de XVIIe eeuw waren het de Indianen, die, veel te zwak voor geregelden handenarbeid, vervangen werden door het „ebbenhout", dat men haalde van de kusten van Afrika. Thans was 't het eobenhout zelf, dat, mensch geworden, weigerde te arbeiden en opnieuw moest men zich wenden tot de overzeesche gewesten.

In 1880 vond men eindelijk een deugdelijk middel tot verbetering: het scheppen van een immigratiefonds. Van nu af wisten de planters, alvorens immigranten aan te vragen, nauwkeurig, wat dezen hun zouden kosten. Het fonds werd gevormd door eene koloniale leening, door bijdragen van de planters en door andere inkomsten, als de saldo's van eene koloniale reservekas; hieruit werden de overtochtskosten voorgeschoten, — daarvan betaalt de planter drie vijfden in vijf termijnen terug — terwijl de kosten van terugkeer geheel ten laste van dit fonds komen; de planter betaalt niets voor kinderen beneden tien jaar, noch voor hen, die niet kunnen werken en hem worden toegevoegd wegens bloedverwantschap met andere arbeiders; voor degenen, die slechts ten deele geschikt zijn voor arbeid, betaalt hij naar verhouding hunner waarde; de immigranten, die bij aankomst ziek zijn, worden op kosten van het fonds opgenomen in het hospitaal en worden eerst na genezing aan de planters toegewezen; de planter ontvangt terug hetgeen hij betaald heeft voor degenen, die ziek worden binnen drie maanden na de toewijzing.

Dank zij het immigratiefonds heeft de kolonie hare bevolking met ongeveer 50% zien toenemen; van degenen, die sedert 1853 zijn geïmmigreerd, en van hunne afstammelingen bevinden zich nog ongeveer 70% in de kolonie. De verkregen uitkomst is bevredigend, in aanmerking nemende, dat eerst sedert een tiental jaren ernstig gestreefd wordt naar vestiging, „kolonisatie", der immigranten, na afloop hunner arbeidscontracten.

***

Om den tegenwoordigen toestand goed te begrijpen, moet men weten, dat sedert een vijftiental jaren ook immigranten aankomen uit andere streken dan Britsch-Indië: zij komen uit Nederlandsch Oost-Oost-Indië, van het eiland Java, dat dezelfde uitgestrektheid heeft als Suriname, maar eene bevolking van omstreeks dertig millioen zielen, terwijl Suriname slechts een 80.000 inwoners telt.

Volgens het Koloniaal Verslag van 1908 had het aantal immigranten einde 1907 het cijfer bereikt van 40.158, waarvan 2.502 Chineezen (een vijfde van dezen immigreerde voor de vrijwording der slaven en de rest onder het stelsel van het staatstoezicht); 2.675 immigranten uit de andere West-Indische gebieden, allen aangekomen voor 1893 en voor het meerendeel onder het stelsel van 't staatstoezicht, 06.230 Engelsch Indiërs (waarvan 1.674 nog in 1907) en 8.182 Javanen, bijna allen aangekomen na 1893. In 1907 bevonden zich in de kolonie 15.615 Britsch-Indische immigranten en 6.213 Javanen. De meerderheid van deze eerste groep is dus belangrijk *).

Slechts in één opzicht overtreffen de Javanen de andere gekleurde Indische rassen: het aantal Javanen, dat onder contract op de plantages werkt, bedroeg in 1907 4.296; het aantal anderen 3.702. Men zou hieruit met eenig recht kunnen afleiden, dat de planters aan de Javanen de voorkeur geven: de Javaan brengt meer voort en is van natuur volgzamer.

Deze twee groepen hebben het grootste deel der negers, der creolen, als arbeiders op de plantages (of bij den grooten landbouw, zooals men in Suriname zegt) vervangen. In 1863, het jaar der vrijwording, telde men op de ondernemingen slechts 284 immigranten; in 1872, het laatste jaar van het staatstoezicht, reeds 1.976; in 1907 bedroeg hun aantal 8.079, terwijl deze cijfers voor de creolen niet geïmmigreerden, onderscheidenlijk bedragen 16.824, 14.156, 4.228. En — een meer sprekend feit nog, en dat verrassing zou baren, wist men niet, dat de Surinaamsche planters er zich over beklagen, dat de creolen zeer onregelmatig werken — indien men de gezamenlijke opbrengst van den arbeid der immigranten vergelijkt met dien der creolen, dat wil zeggen den arbeid verricht bij den grooten landbouw, dan ziet men, dat de arbeid der vreemdelingen tienmaal belangrijker was dan die der inboorlingen.

Geholpen door deze nieuwe bewoners, heeft de kolonie van den grooten landbouw ongeveer kunnen redden, hetgeen zij in 1873 had.

Maar moet men niet meer wenschen?

Het antwoord kan slechts bevestigend zijn. Het is voorwaar geen ideaal te blijven wat men is, en zich te beperken tot het bewaren van hetgeen men heeft. Wie niet vooruitgaat, gaat achteruit. En voor dit doel is het immigratiefonds in het leven geroepen.

Men onderscheidt in Suriname den grooten en den kleinen landbouw. Verschil in uitgestrektheid, maar ook verschil in economisch beginsel. Wat den grooten landbouw kenmerkt, is de loonarbeid, terwijl het kenmerk van den kleinen landbouw is de afwezigheid van den loonarbeid, de economische onafhankelijkheid van den arbeider. Bij den grooten landbouw is de arbeider proletarier, ondergeschikt aan het agrarisch kapitaal; bij den kleinen is hij zelfstandig pachter of klein grondbezitter.

Weinu, deze kleine landbouw, door het gouvernement op verschillende wijzen mogelijk gemaakt en aangemoedigd, gaat met rasse schreden vooruit.

In 1907 waren er onder de 84.103 inwoners van Suriname 28.587 personen, die van den kleinen landbouw leefden, door het planten van cacao, koffie, rijst, maïs, aardvruchten, bananen en kokos. Onder hen telde men 9.515 niet-arbeiders, terwijl de 19.072 anderen als volgt waren verdeeld: 66 Europeanen, 221 Javanen, 11.543 Kreolen, 6.755 Britsch-Indiërs en 487 andere personen.

Ook hierin leggen de Javanen het af tegen de Britsch-Indiërs, deze kolonisten bij uitnemendheid, zooals men ze heeft genoemd.

Het aantal Javaansche immigranten, dat na overeenkomst van hun contract roeping tot kolonisatie gevoelde, is tot op heden van geen belang. Dit is een treurig verschijnsel, omdat de Javaansche kolonisatie, die men eene kolonisatie „en famille" zou kunnen noemen, te verkiezen is bovendien eene overstrooming van een Nederlandsche kolonie door onderdanen van eene vreemde natie.

De ondervinding heeft te kort geduurd, en het oogenblik van een beslissend oordeel te vellen is nog niet gekomen. Het blijft mogelijk, dat de Javanen goede kolonisten worden en dat zij zich zullen weten te ontdoen van enkele gebreken, die hen in tegenstelling met de immigranten van andere rassen eigen zijn: de neiging tot spelen en het bijna totaal gemis aan zin tot sparen, welke zin daarentegen buitengewoon ontwikkeld is bij de Britsch-Indische koelies. Men moet evenwel toestemmen dat het slechts de vurige wensch is, die aan deze hoop ten grondslag ligt, doch dat er niemand is, die de waarschijnlijkheid durft beweren **).

Men moet nog eenige jaren wachten, de ontwikkeling van de kolonisatie nagaan, dat is van den kleinen landbouw, en het aandeel berekenen, dat de **Javanen er in nemen.** Doch indien de hoop, die op hen gevestigd is, voorgoed den bodem wordt ingeslagen, dan is het tijdstip gekomen om hunne immigratie te doen staken. Slechts de planters zouden voordeel hebben van deze volgzame en flinke arbeiders, die geleverd worden door het immigratiefonds van de kolonie, maar deze zelve kon er slechts weinig nut van hebben. De kolonie heeft behoefte aan **eenen productieven middenstand, aan eene** blijvende, werkzame bevolking en niet aan een agrarisch kapitaal, waarvan de renten dikwijls elders worden verteerd en dat zich voedt van de vruchtbare gronden met behulp eener vlottende bevolking, die gisteren immigreerde, om over enige jaren te repatrieeren.

Niettemin zal de groote landbouw onmisbaar blijven als drijfkracht van technisch-agrarische verbetering, en als landbouwschool voor de toekomstige kleine landbouwers. De groote en de kleine landbouw zullen elkaar onderling kunnen steunen.

Wanneer er eenmaal eene blijvende bevolking van kleine landbouwers is, waarom zou de groote landbouw dan niet daaruit zijn arbeiders betrekken, die hij minder duur zal betalen dan de tegenwoordige immigranten, en die op de plantages datgene zullen leeren, waaraan zij later behoefte zullen hebben wanneer zij terugkeeren op de bezittingen hunner ouders of een ander deel van de maagdelijke wouden zullen toevoegen aan de ontgonnen gronden van Suriname?

***

Javanen of Britsch-Indiërs? dit zal naar alle waarschijnlijkheid de vraag voor de toekomst zijn *), want de kleine landbouwers van creoolschen oorsprong, mogen vooral in het westelijk deel der kolonie vrij talrijk zijn, zij nemen bij lange na niet de geheele uitgestrektheid in: het geboortecijfer is laag en vruchtafdrijving wordt door de vroegere slaven veelvuldig toegepast.

Men heeft wel eens gedroomd van eene heel andere wijze van kolonisatie en wel Nederlandsche kolonisten getrokken uit de kleine landbouwers en het agrarisch proletariaat van het moederland. Zij werd beproefd in 1843 en volgende jaren en enkele honderdtallen Nederlandsche landbouwers bestaan nog in de omstreken van Paramaribo, die een zekere sociale welvaart genieten, zij het ook, dat deze afnemende is. Degene, die de geschiedenis leest van deze kolonisatie, wordt door ontzetting bevangen. De tegenwoordige landbouwers zijn verkregen door de meest ruwe selectie; slechts de allerkrachtigsten hebben het niet afgelegd; en het moge waar zijn, dat eene meer zorgvuldige voorbereiding vele onheilen had kunnen voorkomen, het is niet minder waar dat de geschiedenis der tropische landen geen enkel voorbeeld oplevert van eene geslaagde landbouwkolonisatie door blanke rassen en dat van een hernieuwde poging menschenlevens den inzet zouden vormen. Sedert eenige jaren slaapt het vraagstuk van de kolonisatie van Suriname door Nederlanders een diepen slaap. Moge het daaruit niet meer ontwaken!

Enkele malen waren ook de Nederlandsche Antillen, zes kleine eilanden, die te zamen de kolonie Curaçao vormen, aangenomen als terrein voor de recruteering van kolonisten. Doch nu eens was 't het vochtige klimaat van Suriname, dat de bewoners dier eilanden met malaria besmette, dan weder was 't het buitengewoon lage loon, dat aangeboden werd dat hen op hunne verarmde eilandjes deed blijven. Nog in de maand October 1908 mislukte eene bijna geslaagde poging om een honderdtal bewoners van Bonaire te doen verhuizen, toen de arbeidsvoorwaarden nauwkeurig bekend werden.

***

Men zou kunnen vragen, of Suriname geen andere hulpbronnen heeft dan den landbouw.

Er is goud, er is hout (goud boven den grond, zooals de negers het doopten), er is caoutchouc, maar er bestaat geene zekerheid omtrent den voorraad dezer producten en omtrent hunne ontginbaarheid uit technisch en economisch oogpunt.

En wat het goud betreft, is het dwaasheid om te hopen, dat de jaarlijks gevonden hoeveelheden

*) De redactie van dit zeer lezenswaardig tijdschrift, verzocht ons tegelijk met het verleenen harer vergunning tot plaatsing dezer vertaling, haar orgaan ten onzent meer bekend te willen maken. Prospectussen desbetreffende zijn voor belangstellenden verkrijgbaar ten kantore Heulstraat 17, den Haag. Red.-Com.

*) Volgens de bijlagen van de koloniale begrooting voor 1910, zijn in 1908 aangekomen 1870 immigranten uit Britsch-Indië en 944 immigranten van Java.

**) Het jongste bewijs voor de juistheid van de boven verkondigde stelling wordt verstrekt door de bijlagen van de koloniale begrooting voor 1910; in 1908 keerde geen enkele Britsch-Indiër naar zijn land terug, terwijl 219 Javanen repatrieerden.

*) In het begin van 1909 heeft de gouverneur van Suriname eene commissie benoemd om de mogelijkheid te onderzoeken van immigratie van gezinnen van Java, Britsch-Indië of elders, niet enkel om als tot nu toe te voorzien in de behoefte aan contractanten voor den grooten landbouw, maar vooral om rechtstreeksche kolonisatie te bevorderen, om alzoo dadelijk, dat wil zeggen zonder tusschenperiode van loonarbeid onafhankelijke kleine landbouwers te verkrijgen. Het is het succes van eene overeenkomstige kolonisatie met Javanen in de Lampongsche districten, een weinig bevolkte streek van het eiland Sumatra, die den gouverneur heeft doen besluiten tot het instellen van dit onderzoek.

nummer de tegenwoordige grenzen zullen overschrijden? Zou het geen onzinnige woordspeling zijn hier te spreken van de mogelijkheid van een gouden tijdperk? Het tooneel, dat de landen, waaruit de beschaafde wereld haar geel metaal ontvangt, ons te aanschouwen geven, heeft niets verleidelijks. Een goudland wordt voortdurend bedreigd door allerlei gevaren, zoowel internationale als binnenlandsche, en dan het moreele gevaar, dat de aanwezigheid van eene bevolking van cosmopolitische avonturiers oplevert, die slechts komen om schatten te verzamelen en dan zoo spoedig mogelijk weer vertrekken, na allen, in wier midden zij hebben geleefd, te hebben gedemoraliseerd, en die slechts voor een zeer klein gedeelte zich blijvend zullen vestigen.

* *
*

In de eerste plaats dus landbouwkolonisatie, dat is tegelijk de vermoedelijke en de wenschelijke toekomst van Nederlandsch-Guyana, eene toekomst waartoe het langzaam maar zeker nadert.

Sommige oogenblikken — en voor de individuën die men landen en volken noemt, zijn oogenblikken jaren — kan het achteruitgaan, kan het niet dan tastend vooruitgaan, doch altijd zal dat Nederland tusschen de keerkringen, dat andere neder- (lage) land, eene atmosfeer hebben, niet minder vochtig dan die van het moederland en bovendien de warmte, die deze landen maakt tot een der vruchtbaarste streken der wereld.

Junghuhn's honderdste geboortedag.

Tot onzen spijt verhinderd gebruik te maken van de uitnoodiging der Commissie tot bijwoning der herdenkingsplechtigheid, nemen wij uit het verslag daaromtrent der Nieuwe Crt. van 26 dezer het een en ander over:

Den 26sten October 1809 (volgens anderen 1812) werd te Mansfeld in Pruisen geboren Franz Wilhelm Junghuhn. Zijn studiën in geneeskunde en natuurwetenschap voleindigde hij in Halle bij Berlijn.

Tengevolge van een duel werd hij veroordeeld tot 20 jaren vestingstraf op Ehrenbreitstein, van waar hij echter wist te ontsnappen.

Na daarna in Algiers bij het Fransche Vreemdenlegioen te hebben gediend, kwam hij in Nederland en werd in 1835 benoemd tot officier van gezondheid bij het Indische leger.

Reeds als adjudant van den chef van den geneeskundigen dienst, tot welke betrekking hij in 1836 werd benoemd, had hij gelegenheid op diens veelvuldige reizen natuuronderzoekingen te doen. In 1839 naar Padang overgeplaatst, droeg de regeeringscommissaris P. Merkus hem een wetenschappelijk onderzoek der Bataklanden op; de resultaten daarvan zijn neergelegd in zijn werk: „Die Battaländer auf Sumatra."

Sedert benoemd tot lid der natuurkundige commissie werd Junghuhn door den gouverneur-generaal Rochussen een onderzoek opgedragen naar de aanwezigheid van steenkolen op Java.

Deze opdracht gaf hem gelegenheid, waardevolle gegevens omtrent geologie en botanie te verzamelen welk hij tijdens zijn daarop gevolgd verlof benutte tot het samenstellen van zijn groot werk: Java, zijn gedaante, zijn plantentooi en inwendige bouw, terwijl hij alle orografische en andere natuurkundige waarnemingen in een door hem uitgegeven „kaart van het eiland Java" samenvatte.

Toen hij in 1852 op Java terugkeerde, werd hij benoemd tot ambtenaar voor natuurkundige onderzoekingen; later werd hem de leiding gegeven der kinakultuur.

Aan deze toenmaals nieuwe cultuur heeft Junghuhn zich daarna geheel gewijd; de vele onaangenaamheden, die hij zich daarmede op den hals haalde, hebben zijn laatste levensdagen vergald.

Daar te midden van zijn kinaplantsoenen in het lieflijke Lembang aan de helling van den Tangkoeban Prahoe blies hij op 24 April 1864 den laatsten adem uit en thans wijst een naald, omringd door kinatuinen, het graf aan van den man, aan wiens groote kennis en onvermoeiden arbeid wij danken het groote werk, dat terecht door velen is genoemd de grondslag der physografie van Java.

Met een rede, uitgesproken door prof. J. F. Niermeijer uit Utrecht, is Junghuhn's honderdste geboortedag hedenmiddag herdacht in eene bijeenkomst in „Diligentia."

Een reeks lichtbeelden naar foto's van Junghuhn werden vertoond.

Ten slotte nam prof. Niermeijer nogmaals het woord, om over de plannen der Junghuhn commissie het een en ander mede te deelen. Spr. releveerde hierbij, dat het denkbeeld van de huldiging van Junghuhn's nagedachtenis is uitgegaan van den heer G. P. Rouffaer, die thans op een wetenschappelijke reis in Indië is.

Het eerste plan der commissie bepaalde zich tot de uitgifte van een gedenkboek; prof. Schmidt schreef daarvoor een korte biografie, vele mannen met een wetenschappelijken naam verleenden voorts hun medewerking om Junghuhn te huldigen. Een ander plan betreft een hulde van Holland uitgaande voor het Duitsche stadje Mansfeld, waar in Junghuhn's geboortehuis een gedenksteen zal onthuld worden. Dan is er het groote plan voor een Junghuhnfonds, waarin het wetenschappelijk onderzoek van onzen Archipel in Junghuhn's geest kracht zal putten tot voortzetting. In Junghuhn's geest, want juist de geomorphologie heeft er geen nieuwe beoefenaars gevonden en we missen nog een samenvattende beschrijving onzer Indische eilanden.

Deze plannen hebben algemeen belangstelling en instemming gevonden en voor dat het vorming van een Junghuhnfonds, waaraan pas een begin van uitvoering is gegeven, kwam reeds ƒ 10,000 bijeen.

Na een opwekking om het Junghuhnfonds in ruimen kring bekend te maken besloot spr. met de hoop te uiten, dat niet alleen zijn naam in zijn werk zal blijven voortleven, maar dat zijn werk in den Archipel zal voortgezet worden.

Gaarne ondersteunen wij deze opwekking. Red.-Com.

PERSKRONIEK.

INHOUD: E. B. K. in het *Algemeen Handelsblad* over de uitkomsten der opium-regie. — X=X in het *Vaderland* over den ongunstigen toestand te Atjeh. — Henri Borel in de *Telegraaf* over de Nederlandsche consulaten in China.

In het Algemeen Handelsblad komt E. B. K(ielstra) met kracht op tegen de in het V. Verslag gemaakte opmerking, dat blijkens de cijfers der Indische Begrooting voor 1910 de opbrengst der opiumregie de raming heeft overtroffen en dat voor al Java tot die stijging heeft bijgedragen.

Premisse en conclusie deugen niet, zegt de geleerde schrijver, die met behulp van tal van cijfers op gaven tracht aan te toonen, dat zich juist het omgekeerde voordoet.

„Neen", schrijft E. B. K., „de uitkomsten der regie zijn niet onbevredigend: ondanks het feit, dat de bevolking in aantal toeneemt en, in vergelijking met de laatste jaren voor 1904, zich vrij wat weelde-uitgaven kan veroorloven welke zij zich toen moest ontzeggen, is het verbruik vrij wel stationnair gebleven.

Wij wijzen nog even op het debiet van gedistilleerd hier te lande. Het gebruik per hoofd der bevolking was van 1881—85: 9.42; van 1886—90: 8.92; van 1891—95: 8.88 liter. In aanmerking nemende de bevolking, nam dus, in de laatste periode, het totale gebruik niet af. Heeft men toen hier te lande geklaagd: aanvankelijk moge, onder den invloed der drankwet, nog eenige vermindering waar te nemen geweest zijn, na 1890 „valt geen afneming, doch stijging te constateeren"?

Neen, men begreep, dat de overheid rechtstreeks niet heel veel aan wijziging van volksgewoonten kan doen, dat zij wel kan helpen, steunen, hinderpalen wegnemen, maar niet dwingen. De dadelijke invloed van drankwet hier, van de regie in Indië is beperkt; die invloed blijft werken, maar het is vooral te danken aan „moreele middelen" als het verbruik blijft afnemen. Van het gedistilleerd is het verbruik per hoofd nu reeds tot 7.27 liter gedaald, en — er is wel geen twijfel — het zal nog verder dalen. Ingrijpende verbodsbepalingen zouden daartoe niet het juiste middel zijn; wèl de invloed van geestelijken, van onthoudersvereenigingen, van het leger des heils, van de socialistische leiders, enz. enz.

Zoo zal het ook op Java gaan, — ook daar zal het opiumgebruik steeds meer bestrijders vinden. Men handhave de regie, bestrijde steeds krachtiger den smokkelhandel, maar wachte overigens — wij gelooven: met vertrouwen — den verderen loop der zaak af, vooral, worde niet ongeduldig!"

* *
*

De indische militaire medewerker van Het Vaderland, van wiens ongunstig oordeel over den huidigen toestand in Atjeh wij eenigen tijd geleden melding maakten, heeft hierover van verschillende zijden onaangename opmerkingen moeten hooren. Zoo heeft Si Anoe, de Atjeh-briefschrijver van het Algemeen Handelsblad, critiek doen hooren op de voorstelling, door den Atjehman van het Vaderland gegeven; zoo is ook een particulier in het Nieuws v. d. Dag v. Ned.-Indië opgekomen tegen de juistheid der feitelijke gegevens, door X—X in het haagsche orgaan gepubliceerd. De schrijver in het Vaderland verdedigt zich nu tegen het verwijt, dat hij onrechtvaardige critiek zou geleverd hebben.

Hetgeen hij van het rapport-Liefrinck door de confidenties van Si Anoe weet, schenkt hem de overtuiging, dat onvoldoende kennis van de innerlijke toestanden in de Atjehsche Maatschappij den heer Liefrinck hebben belet een onbevangen oordeel uit te spreken.

„Wij toonden, zegt hij, dat de toestand in een groot deel van Atjeh nog ongunstig is. Hoe kan rapporteur zeggen, dat men ter Noordkust „in het laatste jaar veel vooruitgegaan" was, terwijl het toch van algemeene bekendheid is, dat slechts het wegtrekken der beruchte benden van Tg. di Barat, en Tg. di Paja Bakong uit de kuststreken naar het binnenland, waar thans de boel op stelten staat, verademing bracht op de Noordkust, en terwijl reeds berichten binnen kwamen van een kort bezoek aan die laaglanden, vermoedelijk tot het innen van hasilgelden, waardoor wederom zooveel onrust werd verwekt.

„Het zullen bovendien wel ernstige redenen zijn geweest, die gouverneur Swart er toe dwongen het aantal posten, tot bescherming der bevolking der Noordkust tegen aanslagen uit het bergland, met eenige te vermeerderen. Dat lag nu toch niet geheel in de lijn van het tegenwoordige régime, voor welke daad hij dan ook een bemerking uit Buitenzorg moest slikken.

„Mag nu onze bespreking in Het Vaderland van 10 Augustus als een onrechtvaardige critiek bestempeld worden? Ons doel is steeds geweest, den juisten staat van zaken te schilderen tegenover de geflatteerde voorstellingen, die hier uit Indië werden ontvangen.

„Dat onze beschouwingen een doorn in het oog zijn van hen, die het willen doen voorkomen, als of de innerlijk geschokte Atjehsche maatschappij met een verwisseling van bestuurshoofd, een nieuw régime en vele milde gaven in één jaar tijds een goed eind was vooruit te brengen naar orde en rust en beschaving, spreekt vanzelf.

„We zouden niets liever wenschen dan met hen te kunnen verklaren, dat we een grooten stap voorwaarts hadden gedaan op den weg, die naar de zoo vurig verlangde pacificatie moet voeren.

„Wie ons de bevrediging van Atjeh brengt, is ons onverschillig, hem zullen we als zoodanig huldigen; bij ons gaat het algemeen belang boven alles.

„Doch juist daarom kunnen we geen vrede hebben met een régime, waarin de persoonlijke belangen maar al te veel hun invloed doen gelden. Wij verwijten het tegenwoordig bestuur niet, dat het niet verder is gekomen, wel echter, dat het doet voorkomen, alsof dit inderdaad het geval was.

„Daarin wordt het thans gesteund door het rapport van den heer Liefrinck, hoewel daarin veel is te vinden dat allesbehalve tot optimisme stemt.

Het zal dus voortaan heeten, dat we in Atjeh op den goeden weg zijn. Moge het zoo zijn, of liever — want het is zoo niet, — moge het zoo worden; dat is onze oprechte wensch."

Tot zoover de Atjeh-criticus in het Vaderland.

Ook wij achten het minstens genomen bevreemdend, dat iemand, die uit het gewest Atjeh brieven schrijft aan een nederlandsche courant, lange uittreksels uit het rapport-Liefrinck kan publiceeren, voordat dit officieele stuk officieel ter kennis van het nederlandsche publiek wordt gebracht. Si Anoe schijnt hooge en voorname relaties te hebben en zeer bevriend te zijn met iemand, die blijkbaar tot de beste vrienden van den heer Liefrinck behoort. Maar aan den anderen kant is het toch ook lastig, om zonder een bepaald afdoend bewijs maar dadelijk aan de absolute juistheid van de voorstelling, door X—X aan den toestand gegeven, te gelooven. Hoe weet hij b.v., dat een „particulier", die hem in het N. v. d. Dag bestrijdt, „blijkbaar een petroleumman" is? Wie kan hier met zekerheid nagaan, waar en op welk tijdstip die „bendehoofden" zich met hun volgelingen bevonden? De schrijver zegt, dat hij dit weet, en wij willen hem graag gelooven; zijne correspondenten zullen hem dat alles wel haarfijn geschreven hebben, en wij willen ook al weer gaarne aannemen, dat zij niets vergroot of verkleind hebben, en precies van de bewegingen der bewegelijke Atjehers op de hoogte waren.

Dit alles is echter niet voldoende, om bij een zoo ingewikkelde zaak als de Atjeh-pacificatie een uiteraard onkundig publiek de overtuiging te schenken, dat de toestand aldaar niet inderdaad, maar slechts schijnbaar gunstig is.

De bevindingen en inzichten van Si Anoe, die blijkbaar als officieuse trechter gebruikt werdt, nu eens voor een oogenblik daargelaten: Waarom moeten wij wel gelooven, wat X—X ons in het Vaderland mededeelt, en niet wat ons van andere even betrouwbare zijde over den toestand te Atjeh wordt gemeld? X—X zal moeten toegeven, dat het voor een leek, die zich gaarne een onbevangen en onpartijdig oordeel wil vormen, een zeer moeilijk geval wordt.

* *
*

In de Telegraaf vertelt de heer H. Borel van zijn reis naar China. In deze zeer lezenswaardige reisbeschrijving trof ons vooral wat hij schrijft over de bezetting der nederlandsche consulaten in China.

„Ik heb, zegt hij, reeds vroeger in de Telegraaf geschreven: het is urgent en absoluut dringend noodig, vooral nu in deze moeilijke phase der Chineesche kwestie, dat wij in Hongkong en Shanghai consuls hebben, die Chineesch lezen en spreken, zooals andere naties dat hebben. De consuls van Engeland en Duitschland b.v. worden naar China niet uit andere landen zoo maar overgeplaatst, maar speciaal voor den Chineeschen dienst opgesteld, eerst als „cadet", later als secretaris tolk, eindelijk als vice-consul en consul. China is een geheel apart land, de Chineezen zijn een geheel apart volk, en een consul in China staat voor geheel andere, absolute aparte toestanden van land en volk dan in eenig ander deel van de wereld. Voor de belangen van onzen handel in China — die veel grooter kon zijn dan nu — en voor de oplossing der Chineesche kwestie, èn voor de belangen der Chineesche koelies en van naar China tijdelijk repatrieerende Chineesche onderdanen van ons gouvernement in Ned.-Indië, is een Chineesch lezende en sprekende consul in Hongkong een absoluut vereischte. Doch (nu de secretaris-tolk Van Duisberg, van het consulaat te Shanghai, den dienst heeft verlaten), niet alleen in Hongkong niet, naar in geheel China is geen enkele Hollandsche consulaire ambtenaar, die de Chineesche taal kent.

Er is, maar dit is de secretaris-gezantschapsraad bij onze legatie te Peking, en dus niet in den consulairen dienst, slechts één Hollandsch officieel persoon op 't oogenblik in China, die Chineesch leest en spreekt, en ik ben — doch slechts tijdelijk hier — nu de tweede. Maar ter zake. Er is over dit chapiter al zoo veel en zoo dikwijls geschreven en nog, ondanks de urgentie der tijden, is alles bij 't oude gebleven."

Verspreiding van kennis betreffende Ned. Oost- en West-Indië en aanverwante wetenswaardigheden.

Uit het verslag van het Bestuur van het Departement 's-Gravenhage der Maatschappij tot nut van 't Algemeen over het dienstjaar 1908—1909:

„Een welkom middel om aan de leerlingen iets over Ned.-Indië mede te deelen, levert het werkje: „Een boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn, door J. H. en H. B." Het boekje is ten gebruike verstrekt als leesboek in de hoogste klassen en de mooie verzameling tropische voortbrengselen, waarover de school beschikt, dient tot illustratie."

Uit de Mededeelingen van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen over 1909—1910:

Bereid tot het houden van voordrachten voor de departementen van het Nut, waarbij de bedoeling is dat zij ook voor niet-leden der Maatschappij in den ruimsten zin toegankelijk zullen zijn, hebben zich o.m. verklaard:

Anna F. van Bemmelen, Witte Singel 13 te Leiden, over de volgende onderwerpen: verblijf in Singapore en Pinang in de Straits; Isabella Everhardt's leven en reizen in Noord-Afrika; reis naar Algerië en verblijf in de Sahara (alle met lichtbeelden).

F. J. Bezemer te Wageningen over: ethnologie van Ned. Oost-Indië, meer in 't bijzonder van Java; schetsen uit het maatschappelijk en huiselijk leven van de inlanders in Ned. O.-Indië; een en ander over de Atjehers, de Bataks en de Maleiers van Midden-Sumatra; iets over en uit de Javaansche en de Maleische litteratuur, alle met lichtbeelden;

Dr. H. van Cappelle te 's-Gravenhage over: een tocht door de oerwouden van Suriname; een verblijf bij de Indianen en Boschnegers van Suriname (of beide onderwerpen vereenigd);

H. Kooiman te Naarden over: land en volk van Suriname; zeden en gewoonten der Indianen en Boschnegers in de kolonie Suriname (toegelicht door een collectie Surinaamsche en Indiaansche voorwerpen), met lichtbeelden;

K. Supheert te Beilen over: land en volk der kolonie Curaçao (met lichtbeelden en toegelicht door kaarten, een verzameling voorwerpen in natura, benevens een fraaie collectie voorwerpen op 't gebied de kunstnijverheid);

Verder hebben zich bereid verklaard tot het leiden van een cursus „hooger onderwijs buiten de universiteit":

Prof. Dr. J. F. van Bemmelen uit Groningen, o.a. over de Natuurlijke gesteldheid van den Oost-Indischen Archipel;

Mr. C. Th. van Deventer uit Den Haag over de economische ontwikkeling van Ned.-Indië sedert 1800;

Prof. Dr. J. S. Speijer uit Leiden over: Wezen en waarde van het Buddhisme.

De Maatschappij heeft als lid der „Vereeniging tot het houden van voordrachten met lichtbeelden" de beschikking over de volgende teksten en lantaarnplaten, als:

Kijkjes op Java, tekst van A. D. Holterman, 68 platen;

West-Sumatra, tekst van Jan H. Junius, 69 pl.;

Waar komen de koloniale waren vandaan, tekst van Jan H. Junius, 43 pl.;

Suriname in woord en beeld, tekst van Dr. H. van Cappelle, 67 pl.;

Celebes en de Molluksche Archipel, tekst van A. von Schmidt auf Altenstadt, 43 pl.;

De Bataklanden en hun bewoners, tekst van M. Joustra, 25 pl.;

Zonder tekst, Nederl. Oost-Indië, 103 platen.

Eerlang zal hier nog een serie lichtbeelden aan toegevoegd worden betreffende de kunstnijverheid en huisvlijt in Ned.-Indië, met een verklarenden tekst van Mevrouw N. van Zuylen—Tromp.

Uit de O.-I. Mail.

De cholera te Batavia en de daarmee verband houdende opstootjes.

Te laat om nog in ons vorig weekblad te kunnen worden opgenomen bereikte ons per voorlaatste mail de bedroevende berichten, die toen in de groote dagbladen werden overgenomen, betreffende de gewelddadigheden, door Inlanders gepleegd op Europeanen, in verband met de desinfectie-brigades.

Uit de jongste mail lezen wij daaromtrent o.a. in de Javabode:

Bij den officier van justitie is een klacht ingediend tegen den hoofdredacteur der *Pantjaran Warta* waarin een artikel voorkwam, dat het molesteeren van de twee Europeanen goedkeurde.

Tot verrichting van dien hoofdredacteur kan worden aangevoerd, dat hij op het oogenblik, dat hij het schreef, niet wist welk verschrikkelijk drama zich had afgespeeld en hij steeds meende, dat een paar grappenmakers, die de bevolking hadden geplaagd, enkel door deze waren afgerost, wat als een verdiende straf beschouwd kon worden. In zulke zenuwachtige tijden echter een misplaatste goedkeuring van eigen recht.

Erger is een ingezonden stuk, in hetzelfde blad opgenomen, waarin de lezers van het blad worden gewaarschuwd tegen de „levende cholera." Men moest oppassen, oppassen! voor den levenden cholera-duivel in den vorm van een Europeaan (Hollander), die den geheelen dag door de kampong dwaalt met geen ander doel dan de ziel weg te halen uit de levende menschen!

En in het stuk, dat met „Ati Ati" is onderteekend, worden voorbeelden aangehaald van personen die door den cholera-duivel met bedwelmend vocht (carbol) zijn bespoten, waardoor sommigen wel is waar niet werden geraakt, maar andere wel, en die zijn spoedig daarop gestorven.

Het stuk besluit aldus: „Het volk vraagt, of in Indië nieuwe bepalingen zijn gemaakt om de ziel uit de menschen weg te halen? Te Tandjong Priok is men bezig een nieuwe spoorlijn te maken."

Deze laatste, schijnbaar niets met de zaak uitstaande zinsnede, doelt natuurlijk op het bijgeloof, dat de Europeanen, bij het maken van nieuwe bouwwerken, hoofden noodig hebben om daaronder te begraven.

Het praatje liep reeds lang, dat de menschen werden bespoten met bedwelmend vocht, en dat op last der regeering, om hen naar het hospitaal te krijgen, waar men hun het hoofd afsneed, dat dan te Tandjong Priok voor het bekende doel zou worden aangewend.

Het onderzoek der politie wijst er op, dat dit praatje en dergelijke de oorzaak zijn van de onder

de bevolking heerschende onrustige stemming, die tot zulke vreeselijke daden oversloeg.

Het is werkelijk niet te veel van de maleische en chineesche pers gevergd, wanneer men haar verzoekt in tijden als deze maar niet rijp en groen als ingezonden op te nemen, maar ter dege na te gaan of het algemeen belang daar niet door kan worden geschaad", besluit de redactie.

Het Bat. Nieuwsbl. vernam van den heer Ströcker, employé bij de firma van Arcken en Co., uit diens mond een aaneengeschakeld verhaal van den moordaanslag op den brigade-commandant Hafkemeier. Deze was van Tana Njonja gevlucht in de woning van een Europeaan. De heer S. kwam van bureau thuis tegen half een, toen hij dicht bij zijn woning op Batoe Toelis een hoop met lansen, krissen en knuppels gewapend volk aantrof. Op zijn vraag wat zij daar deden, werden hem ontwijkende antwoorden gegeven. Intusschen groeide het volk aan tot misschien wel vier à vijf honderd man. Thuis gekomen deelde de echtgenoote van den heer S. hem mede, dat de kampongmenschen een Europeaan wilden vermoorden, die een der nabijzijnde huizen was binnengevlucht. De heer S., daarheen gegaan, vond er Hafkemeier in de achtergalerij zitten met bebloed en verbonden hoofd. Toen de uiteenzetting van het geval gevolgd was, besloot de heer S. met zijn zoon Hafkemeier buiten het gedrang te brengen; om te zien, wat het volk deed zou Hafkemeier vooruit loopen, op honderd pas afstands gevolgd door de drie Europeanen: ook de bewoner van het huis, waar Hafkemeier binnengevlucht was, had zich bij de anderen gevoegd. Men had Hafkemeier voor de oogen van het volk met een revolver gewapend, waarop gejoel, geschreeuw en gescheld der bruinen volgden. Zelf waren de Europeanen eveneens van vuurwapenen voorzien.

Nauw echter waren de Europeanen op straat, of op voorbeeld van een enkele werd op Hafkemeier weder een aanval gedaan. Deze koos onmiddellijk het hazenpad. Hij had er genoeg van, en de inlanders stieten op den heer S., die hun zijn revolver voorhield. Zij stoven uiteen. De heer S. zette onmiddellijk de belhamels na, die de woning van een zekeren Doornweerd binnenvluchtten. De heer S. en de anderen hen na. Daar greep de eerste een van de inlanders vast, drukte hem op den grond, maar wer aangevallen. Hij moest zich verdedigen; sloeg er een het aangezicht open, maar de gegrepene ontvluchtte weer. Op dit oogenblik werd den heer S. een zware kei tegen de zij geslingerd. Hoewel de pijn vinnig was, zette hij de achtervolging voort, langs de hydrant Molenvliet Oost op. Daar gingen de inlanders weder een woning binnen. Maar met de hulp ook van den politieopziener Francken, die Hafkemeier zocht en het spoor van zijn vlucht was bijster geworden, werd ten slotte een drietal ellendelingen gearresteerd, op aanwijzing van een, die zich in de badkamer van Doornweerd had verborgen en daar door den heer Stöcker werd vastgegrepen.

Hafkemeier heeft zijn leven ongetwijfeld aan het moedige gedrag van den heer Stöcker te danken gehad. Zonder diens vastberaden optreden ware hij ongetwijfeld vermoord geworden. Het heeft hem zelf bijna het leven gekost.

Maar hoe denkt men over het feit van zulk een gevecht van met geweer en revolvers gewapende Europeanen midden op den dag in een drukke wijk van de hoofdstad van Nederlandsch-Indië tegen een bende verdwaasde inlanders, gewapend met krissen, knuppels, pieken en lansen?" vraagt het blad.

Het werk der desinfectie-brigades is toen voorloopig gestaakt moeten worden, aangezien het onder de bestaande omstandigheden te gevaarlijk is.

Middelen werden beraamd hoe het weder op te vatten.

Intusschen lezen wij gelukkig ook, dat volgens de officieele opgaven het aantal choleragevallen aanmerkelijk verminderde.

Het kan zijn, dat de regen de goede uitwerking, die er van verwacht werd, niet heeft gemist. Echter schijnt volgens de Javabode de onderstelling ook niet geheel misplaatst, dat de Inlanders, gemerkt hebbende, dat het overbrengen naar het stadsverband niet gebiedend was voorgeschreven, langzamerhand nalieten hun patienten daarheen over te brengen. Het betrekkelijk groot aantal aangevraagde desinfecties, gerekend naar het aantal in het stadsverband binnengebrachte patienten, zou deze veronderstelling kracht bijzetten. Door de medische autoriteiten werd dan ook een persoonlijk onderzoek overal in de kampong gehouden en naar den aard van de gevallen, in verband waarmede desinfectie was aangevraagd.

Om te steunen, te helpen, te beloonen.

Naar aanleiding van het droeve feit, dat de mandoer-verpleger te Tandjong Priok gevallen is als slachtoffer van zijn plicht, hij stierf aan cholera, en toen door enkelen in de zak is getast om de ongelukkige weduwe te helpen werd door den heer Doeff hoofdredacteur van de Javabode, de wenschelijkheid aangetoond, dat aan geneesheeren en bestuur de burgerij fondsen worden verschaft om gedurende deze epidemie te worden gebruikt, ten einde de ellende, welke deze veroorzaakt, te helpen lenigen, steun te verleenen aan wie dien noodig heeft en verdient, ook om belooningen uit te keeren, waar bij zondere daden van heldenmoed of zelfopoffering worden verricht.

Door dr. Ouwehand werd met dit plan instemming betuigd. Het besteden der gelden zal geschieden in overleg met den assistent-resident.

Het blad opent daarom, in overeenstemming met de beide andere Bataviasche bladen, een inschrijving voor het hierboven omschreven doel.

Javaansch-Chineesche School.

Den 19en September werd in een vergadering in de Kaboepaten de vereeniging „Javaansch-Chineesche Meisjesschool" opgericht, zoo lezen wij in het Soer. Hbl. De hieronder volgende 11 heeren vormen de commissie tot regeling van een en ander:

De heer Berkeljon, President; de heer H. I. Busemaker, Secretaris; de heer C. Lekkerkerker, Adviseur; de heer J. E. Jasper, lid; de heer J. Mattheus Jr., lid; de Kandjeng Boepatie, lid; de Patih, lid; de Majoor der Chineezen, lid; de kapitein der Chineezen, lid; de Mas Moengso, lid; de Mas Soedjono Wirjo, lid.

De school zal geopend worden op den 1sten Januari 1910 in een te huren huis in wijk R. (Peneleh). Er zullen twee of drie Europeesche onderwijzeressen aangesteld worden, die in het bezit moeten zijn van een acte voor hulponderwijzeres.

Onderwezen zal worden:

a. het lezen en spreken van Maleisch.
b. Hollandsch lezen en schrijven.
c. les in handwerken, naaien, batiken enz. Javaansche kinderen van 6 tot 10 jaren worden op de school toegelaten, zoo ook kinderen, die reeds Maleisch spreken.

In de maand Januari van elk jaar neemt de commissie de kinderen een examen af.

Het choolgeld bedraagt 1% van het inkomen der ouders, doch minstens *f* 1 en hoogstens *f* 6 per maand, juist zooals dit geregeld is op de 1e klasse Javaansche Gouvernementsscholen.

Een ambachtsschool te Sidikalang.

Hieromtrent meldt bovengenoemd blad:

Te Sidikalang in de residentie Tapanoeli is kort geleden een ambachtschool, welke onder de technische leiding staat van den zendeling-leeraar Brinkschmidt. De bedoeling er van is, te voorzien in het gebrek aan Pak-Paksche timmerlui, aangezien het bouwen van huizen er zeer duur is wegens de noodzakelijkheid werkvolk van elders te betrekken. De cursus wordt gehouden voor volwassenen.

Indien het de Regeering ernst is met de ontwikkeling van Midden-Sumatra, is een tijdige voorziening in arbeidskrachten even noodzakelijk, als de aanleg van ijzeren banen. Op Sumatra is het gebrek aan werkvolk zelfs zoo groot, dat eenvoudige huizen te Sidikalang niet kunnen worden gebouwd of er moeten arbeiders van elders komen.

De zendeling-leeraar Brinkschmidt heeft, om in een directe behoefte te voorzien, een cursus voor volwassenen geopend. Het spreekt van zelf, dat men zich voor een voorziening op den duur zal moeten richten op het jonge geslacht en daaraan het besef zal moeten geven, dat handenarbeid buiten den landbouw ons geen schande is, maar voordeel heeft.

PERSONALIA.

Gouden Jubileum van pastoors C. W. J. Wenneker en B. J. Mutsaers.

De Javapost, het katholieke Weekblad, is verschenen met een feestnummer ter gelegenheid van het gouden jubileum van de Eerw. Heeren pastoors C. W. J. Wenneker en B. J. Mutsaers. Het opent met een gedicht Sint Ignatius' zoon! en bevat de levensschets van beide jubilarissen.

Algemeene Secretaris.

Met het stoomschip „Vondel" was 26 September uit Europa te Batavia aangekomen de nieuw benoemde Algemeene Secretaris, de heer G. J. Staal, die over eenige dagen zijne betrekking zal aanvaarden, zoo schrijft de Javabode.

Voor het personeel van de Algemeene Secretarie beteekent het heengaan van den heer Hulshoff Pol een groot verlies. Hij was door zijn humaan optreden zeer gezien, zoowel onder de hooge als onder de lage ambtenaren van dat bureau.

Zij hopen dan ook, dat de heer Hulshoff Pol later weer van verlof teruggekeerd, op dat bureau zal terugkomen.

Wij wenschen den met verlof gaanden het beste toe in Nederland.

Oud-majoor Posno.

Naar hetzelfde blad uit ontvangen particuliere berichten vernam, zou de gepensionneerde majoor der cavalerie Posno tegen het einde van deze maand met de „Goentoer" naar Indië vertrekken, tot het aanvaarden van het voor hem gecreëerd ambt.

Hij moet zeer ingenomen zijn met die veterinatre betrekking.

Met verlof.

De Locomotief bevat een telegram uit Makassar, volgens hetwelk de gouverneur van Celebes en onderhoorigheden, de heer A. J. baron Quarles de Quarles, herwaarts zou komen teneinde zijn belangen voor te dragen, in verband met de in het begin van het volgend jaar door het vertrek van Mr. C. H. Nieuwenhuijs ontstane vacature in den Raad van Nederlandsch-Indië. Naar aanleiding van dit bericht zijn wij in staat mede te deelen, dat door genoemden gewestelijken bestuurder twee maanden verlof is aangevraagd ter bespreking van dienstaangelegenheden met verschillende departementschefs.

Secretaris van de residentie Batavia.

Naar de Javabode mededeelt, zijn de heer J. E. Barkmeijer, secretaris der residentie Soerabaja en de heer J. van Gigch, secretaris der residentie Djocjacarta, candidaten voor de betrekking van gewestelijk secretaris van Batavia, welke betrekking, door de benoeming van den titularis tot assistent-resident van Salatiga, is opengevallen.

De heer Lehmann en mej. Westmeijer.

Sinds eenigen tijd wist de Locomotief te vertellen, dat Mej. Westmeijer, de bekende figuur uit de Lintjes-affaire van Dr. A. Kuijper, met den anderen hoofdpersoon uit dit drama, de heer Lehmann, zich in Indië bevonden. Toen dan ook een lid onzer redactie, zoo schrijft de Javabode, te Semarang vertoefde en daar in de Locomotief een stukje las over een ontmoeting, welke een lezer van dat blad met het voornoemde tweetal had gehad te Semarang, was zijn journalistieke nieuwsgierigheid gaande gemaakt en hij zocht en vond de gelegenheid om met hen kennis te maken. Het ging helaas te vluchtig des avonds in het hotel. Den volgenden morgen ontbrak het ons redactielid wegens overhaast vertrek van Semarang geheel en al aan gelegenheid om door een gesprek met hen zijne nieuwsgierigheid te bevredigen, doch hij wist niettemin te vernemen, dat hun doel was Japan, en misschien wel Australië, maar dat hadden zij nog niet vast besloten.

Thans aanschouwden ze Java en waren er verrukt over.

In de Nederlandsche bladen, o.a. door de Nieuwe Crt., werd nog onlangs dit bericht tegengesproken; de redactie van De Telegraaf heeft dezer dagen Mej. Westmeijer te Hilversum gezien. Ra, ra, hoe kan dat?

WEST-INDIË.

SURINAME.

Wij ontvingen het eerste nummer van een nieuw blad „De West", opgericht door den afgetreden redacteur van „Onze West", terwijl de redactie van het blad is opgedragen aan den heer R. A. P. C. O'Ferral.

Verschil van inzicht met de uitgevers van zijn blad bewoog den heer Kraan zelf een nieuw blad op te richten, waaraan hij als volgt de strekking geeft.

Opgemerkt zij slechts, dat „De West" in het algemeen een vooruitstrevende liberale richting zal zijn toegedaan, zonder nochthans bij eenige partij te zijn aangesloten. De redactie is volkomen onafhankelijk. In tegenstelling met partijbladen kan en zal haar eenige leus zijn: de lezers zoo volledig en betrouwbaar mogelijk in te lichten.

„Onze West" meldt:

Door onder contract verbonden ondernemingen en door den kleinen landbouw, zijn Zaterdag j.l. geleverd 21,384 bossen bacoven, of 17,699 volle bossen.

Naar „De West" verneemt zal de rijstcultuur in Nickerie uitbreiding ondergaan. Daarvoor zullen werken worden uitgevoerd aan de Sawmill-kreek ten deele voor rekening van den lande, ten deele voor rekening van belanghebbenden.

WAT DE INLANDER ZEGT.

De school tot opleiding van inlandsche rechtskundigen is thans geopend, zegt Johannam de Pembrita Betawi. De verschillende dagbladen hebben de namen der leerlingen en die hunner ouders bekend gemaakt. Schr. heeft het uitvoerig verslag van die opening van het begin tot het einde gelezen, en toen rees bij hem de vraag op: waarom verreweg de meeste van die leerlingen zonen zijn van inlandsche ambtenaren, behoorende tot de departementen van Binnenlandsch Bestuur en van Justitie? Onder hen bevindt zich b.v. geen enkele zoon van een onderwijzer. Denkt men, vraagt hij, dat de onderwijzers niet gaarne hunne zonen tot die school toegelaten zouden zien? Hij kan het niet gelooven. Hij meent zulks te moeten toeschrijven aan het feit, dat de onderwijzers niet bij machte zijn om de kosten dier opleiding te dragen.

In den tegenwoordigen tijd, vervolgt hij, is een der voorwaarden om op de school voor inlandsche artsen, de landbouwschool, de opleidingscholen opgenomen te worden, de kennis der nederlandsche taal. Het is niet gemakkelijk voor ons, die kennis machtig te worden. Voor inlandsche kinderen zijn aan het verkrijgen van een vergunning tot het bezoeken der europeesche school vele moeilijkheden verbonden; het bezoeken van een particuliere europeesche school kost véél geld. En wat het bezit van geld betreft, staat de inl. onderwijzer bij andere ambtenaren verre ten achter. Een onderwijzer, met tien jaren dienst, die in den regel reeds kinderen heeft, die ter schole moeten gaan, geniet f 40 's maands. Woont hij dicht bij een europeesche school en wordt zijn zoon daarop toegelaten, dan kan hij volstaan met een maandelijksche uitgave daarvoor van ongeveer tien gulden. De overige dertig gulden moeten dan tot zijn levensonderhoud strekken. Maar wanneer hij daarentegen ver van zoo'n school gevestigd is, zou hij zijn zoon bij anderen in huis moeten doen, hetgeen hem op minstens twintig gulden per maand zou komen te staan. Er zijn onderwijzers, die dit doen. Deze moeten dan ook bestaan van hetgeen van hun salaris overblijft, en leven niet veel beter dan een dier, dat bladgroenten en inferieure rijst tot voedsel krijgt.

Dikwijls worden de kinderen echter nog niet eens tot de europeesche school toegelaten, de ouders moeten dan ook wel hunne toevlucht nemen tot een particuliere dag- of kostschool, waarvoor de uitgaven minstens f 30 per maand bedragen. Stel u eens de zorgen van zulk een onderwijzer voor, roept schrijver uit. Dan heeft hij immers te veel om te sterven en te weinig om te leven. Dit verklaart, waarom de onderwijzers zoo weinig in tel zijn, dat men voor hunne zonen geen plaats over heeft op de pas geopende school voor aanstaande inlandsche rechtskundigen.

Men zal zeggen, redeneert hij verder: waarom, ondanks die slechte vooruitzichten, jaarlijks toch honderden naar de kweekscholen gaan, om tot onderwijzer of kweekeling opgeleid te worden? Men kan even goed vragen: waarom inlanders zich onder een werkcontract als koeli voor de Buitenbezittingen laten aanwerven, hoewel zij weten, welk een zuur leven hen te wachten staat? Waarom worden nog tal van menschen zeeman, wetende, dat zij dan een zéér zwaar, doch weinig geacht beroep kiezen? Alleen zij worden onderwijzer, die tot geen betere betrekking kunnen worden opgeleid. De bezoldiging is juist voldoende, merkt hij ironisch op, om te beletten, dat de maag schreeuwt om gevuld te worden. Daarom kan ik arme jongelieden, die het onderwijzersambt begeeren, geen ongelijk geven.

Ook vindt schrijver het natuurlijk, dat iemand, die wat beters krijgen kan, geen onderwijzer wordt. Ga maar eens na, zegt hij, of zoons van regenten en patihs ooit die loopbaan kiezen. Bij uitzondering vindt men een zoon van een districtshoofd en een uit een gegoed gezin. Wie in de gelegenheid is om een andere betrekking te kiezen, zal niet zoo dwaas zijn onderwijzer te worden. Schrijver wil hiermede niet te kennen geven, dat menschen, die het onderwijzersvak kiezen, tot het uitschot der natie behooren. Onder hen treft men ook lieden aan, behoorende tot den werkelijken adel, maar men kan gerust aannemen, dat hunne ouders niet de middelen hadden om hen wat anders te laten worden.

Ziedaar, roept hij uit, een schets van den tegenwoordigen toestand van den inlandschen onderwijzer. Zou het gouvernement niet goed doen dien te verbeteren? Schrijver hoopt, dat er verandering zal komen, opdat hun stand méér in aanzien gerake. Indien het niet mogelijk is dit te doen door verhooging der traktementen, geeft hij het volgend middel aan de hand: men stelle den onderwijzer, die méér dan vijf jaren dienst heeft, in de gelegenheid om in een anderen dienstak over te gaan. Een onderwijzer, die zijn ambt méér dan tien jaren vervuld heeft, dit weet hij bij ondervinding — begint langzamerhand van zijn vak genoeg te krijgen. Daarbij komt nog, dat om de tien jaren een nieuwe onderwijsmethode wordt ingevoerd, waarvan de oude onderwijzers niet op de hoogte zijn.

Zou het verder geen aanbeveling verdienen, kinderen van inlandsche onderwijzers, zonder onderscheid, toegang te verleenen tot de europeesche school, met andere woorden om op die scholen boven de kinderen van andere categoriën van ambtenaren den voorrang te geven? Wanneer een dergelijke regeling werd getroffen, zou de onderwijzersstand zeker in aanzien toenemen.

In de Perija Barat bespreekt A. B. den toestand der ambtenaren van maleischen landaard. Hij vindt, dat het ambt, hun door het gouvernement verleend, vrij hoog staat, zoodat zij zéer in aanzien zijn, van daar, dat men er tuk op is om ambtenaar te worden. Maar het loon, dat zij genieten, is niet evenredig aan de diensten, welke zij presteeren. Een djoeroetoelis (= schrijver) bijv. krijgt maandelijks maar f 20, dat is 80 duiten per dag, dat is nog minder dan wat een houthakker per dag maakt. Er zijn er, die bovendien nog f 2 per week er bij verdienen, dat is 34 2/7 duit per dag, te zamen maakt dit 114 2/7 duit per dag, alzoo nog geen gulden. (= 120 duiten).

Heeft de djoeroetoelis vrouw en kinderen? vraagt schrijver. Natuurlijk, luidt zijn antwoord, want hij is niet jong meer; op zijn minst is hij 25 jaar oud. Hij zal op zijn 15e jaar de school verlaten hebben en daarna 10 jaren als magang (= onbezoldigd schrijver, evenals de volontairs bij de gemeente-administratie in Nederland) hebben geloopen. Hij zal zeker minstens een tweetal spruiten hebben. Na tien jaar wordt die schrijver djaksa (= ambtenaar van het openbaar ministerie) op een maandelijksche bezoldiging van 30 gulden. Is dit genoeg? Hoe 't ook zij, hij moet zich er mede tevreden stellen, want hij bekleedt een gewichtig ambt.

Met de onderwijzers is het nog erger gesteld. De candidaat-onderwijzers en de kweekelingen krijgen per maand f 12, de hulponderwijzers f 20, en na tien jaren f 30. De candidaat-onderwijzers, afkomstig van de kweekschool, beginnen met f 25 's maands en ontvangen na 12 jaren dienst een salaris van f 45. Wij, Maleiers, eindigt schrijver, geven niet veel om het salaris, als wij maar ambtenaar kunnen zijn. Al kregen wij geen loon, nog zouden wij ambtenaar willen worden om de eerbewijzen, die ons dan ten deel vallen. Maar toch zou het gouvernement goed doen met bezoldiging der ambtenaren in evenredigheid te brengen tot hun ijver en toewijding.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Volgens de dagbladen, zegt de **Bintang Soerabaja** in hare „Zaterdagsche causerie", heeft het gouvernement van Nederl.-Indië het voornemen, om een twaalftal chineezen van Bagi Api (Sumatra's Oostkust) naar Merauké te zenden als visschers en vervaardigers van visschersvaartuigen. Het doel hiervan kan zijn: 1o. om den inwoners van Merauké te leeren visschen en visschersvaartuigen te vervaardigen, en 2o. om chineezen daarheen te doen immigreeren, wanneer uit deze proef blijkt, dat hunne tegenwoordigheid aldaar een nuttigen invloed heeft. In aanmerking genomen, dat de inwoners van Merauké nog zeer afkeerig zijn van den visschersarbeid, zal men van het eerste weinig moeten verwachten, en wat het tweede punt betreft, daaruit zou men moeten opmaken, dat het bestuur niet veel kan doen zonder hulp van chineezen.

Maar...... al zijn zij in den beginne bruikbaar, zoodra in een streek voldoende vertier is gekomen, worden gewoonlijk de chineezen er als een plaag beschouwd. In den tijd van Jan Kompagnie heeft men met schoone beloften, ja, zelfs met dwang, chineezen op Java laten komen. Maar nu Java tot ontwikkeling komt, vergeet men, welk aandeel de chinees daarin heeft gehad. Hetzelfde kunnen wij met betrekking tot Merauké verwachten, merkt het blad waarschuwend op.

Om een plaats tot meerder uitbreiding te brengen, er den handel te bevorderen, heeft het gouvernement de medewerking van den chinees noodig. Zie maar, roept zij uit, hoe achterlijk de plaatsen zijn, waar men geen chineezen vindt. Mogen zij al niet ten onder gaan, zij gelijken veelal op planten, die geen voedsel krijgen en er daarom schraal blijven uitzien. Dit moet ons niet verwonderen, want overal in Ned.-Indië ontbreekt het den inboorling aan moed en volharding om buiten den gewonen sleur te gaan, om anders te doen dan wat hunne ouders tientallen van jaren gedaan hebben. De medewerking en de ijver van den chinees, vervolgt zij, worden door de Regeering vergeten. Onder de leuze van den inboorling te willen beschermen, worden er regelingen getroffen, welke zeker niet voor hooge dankbaarheid jegens den chinees pleiten. Over deze kwestie behoeven wij hier niet meer uit te weiden eindigt het blad, wij hebben er al genoeg van gezegd.

Thans wil men in Indië chineesche consuls aanstellen. Zal men er toe komen?

Binnenkort zal in de 2e Kamer der Staten-Generaal de rechtstoestand der chineezen ter sprake worden gebracht. Laat ons dus afwachten.

Dat niet alleen de prins-regent in China, zegt de **Perniagaän**, maar dat ook andere autoriteiten een einde aan het opiumkwaad willen maken, kan blijken uit hetgeen in het district Tamingtoe voorvalt. De bestuurder dezer streek heeft van alle bevordering, welke met verplaatsing van standplaats gepaard gaat, afgezien, omdat hij daar wilde blijven, tot de opiumplaag in het geheel niet meer bestaat.

Hij is begonnen zijne eigene woning van opium te zuiveren. Zijne schoondochter was zéer aan dat heulsap verslaafd; hij kon bezwaarlijk het huwelijk tusschen haar en zijn zoon doen ontbinden, omdat haar vader een vriend van hem is en bovendien een zéér hoogen post bekleedt. Hij zond haar daarom naar hare ouders terug met de bepaling, dat zij slechts dán weder in genade zou worden aangenomen, wanneer zij in het geheel geen opium meer gebruikte. Na deze flinke daad kon hij zijne maatregelen tot zijne ondergeschikten uitstrekken. Hij onderzocht de woningen der ambtenaren, drong zelfs tot in de slaapvertrekken door om te zien of er ook opium was. Dit heeft tengevolge gehad, dat geen enkel ambtenaar meer opium rookte. Alle opiumkitten werden gesloten. Maar er bestonden nog verborgen verkoopplaatsen. Om er achter te komen waar die zich bevonden, verkleedden hij en zijn zoon zich als gewone handwerkslieden en begaven zij zich naar een volkslogies buiten de stad, waar hij om opium vroeg. Men vertelde hem, dat tengevolge van de strenge maatregelen van den bestuurder nergens meer opium te krijgen was. Eerst toen hij zijn verzoek dringend herhaalde, gaf men hem de noodige aanwijzingen, waar hij het clandestien krijgen kon. Hij ging er heen en vond daar een zevental personen, die bezig waren opium te schuiven. De bestuurder en zijn zoon hielden zes van hen aan, de zevende wist echter te ontvluchten. Maar de zoon liep hem na en wist ook dezen te grijpen.

De opiumrookers werden aan het gerecht overgeleverd en kregen een zware straf. Sedert dien tijd zijn er in Tamingfoe ook geen verborgen opiumverkoopplaatsen meer.

Indien alle bestuurders het voorbeeld van hunnen ambtgenoot in Tamingfoe volgden, besluit de **Perniagaän**, zou het op'umvergif voor goed uit China verwijderd worden, zooals wijlen de Keizer Kongsi Koen (Kwangsoe) gewenscht heeft.

INGEZONDEN.

(Buiten verantwoordelijkheid der redactie.)

Amsterdam, October 1909.

Hooggeachte Redactie.

Zeer zoudt U ons verplichten, indien U voor ingesloten stukje eene plaats in Uw geacht blad wildet inruimen. Zoo gaarne zouden wij op de belangrijkste garnizoensplaatsen in N. O.-Indië flinke bibliotheken vormen. Dit doel kunnen wij alleen met medewerking van velen bereiken, want het is ons uit den aard der zaak onmogelijk zelf de daarvoor benoodigde boeken te koopen.

Waar wij niet twijfelen, of U zult met dit doel volkomen instemmen, spreken wij de hoop uit, dat U zoo vriendelijk zult willen zijn om aan ons verzoek te voldoen.

U bij voorbaat onzen dank betuigend,

Hoogachtend,

Namens de Vereeniging voor Evangelisatie onder de militairen in N. O.-Indië:

(*w. g.*) LOHMAN Jr., Secretaris.

Voor onze kolonialen.*)

Wie helpt ons aan boeken voor onze kolonialen? In de vredesgarnizoenen in Indië hebben onze soldaten dikwijls veel vrijen tijd. Veel gelegenheid tot ontspanning bestaat daar niet; wat moesten zij in hun vrijen tijd doen? Wij zouden hen nu zoo gaarne in de gelegenheid stellen goede boeken te lezen, en daarom op de grootste garnizoensplaatsen flinke bibliotheken vormen. Wij kunnen die boeken niet koopen, maar wilt gij ze ons niet geven? Als gij Uw boekenkast eens nagaat, zult gij allicht al'erlei boeken vinden, op welker behoud gij geen prijs meer

*) Gaarne ondersteunen wij dit verzoek. Red.-Com.

stelt; zend ons die dan toe. Ons leger in Indië bevat zoo velerlei elementen, waarvoor wij alle goede lectuur kunnen gebruiken, Christelijke lectuur, jongensboeken, boeken voor ouderen, goede romans, reisverhalen, geschiedboeken, enz. enz., zoowel in het Hollandsch als in het Duitsch, Engelsch of Fransch.

En dan hebben wij nog een tweede verzoek. Jaren lang waren wij in de gelegenheid, tegen het Kerstfeest allerlei kalenders en blaadjes aan onze kolonialen te zenden, wat door hen op hoogen prijs werd gesteld. De heer Grums te Zaandam zorgde er voor (niettegenstaande hij steeds bedlegerig was), dat de noodige gelden bijeenkwamen. Hij kan zich thans met dien arbeid niet meer belasten, daar zijn lichaam te zeer verzwakt is. En toch zouden hij en wij zoo gaarne ook met die lectuurzending voortgaan. Wilt gij ons ook daarbij helpen?

Onze kolonialen zijn flinke soldaten. Aan ons leger in Indië hebben wij veel te danken. Maar zij staan in de Indische Maatschappij vrijwel alleen. Met de burgerij hebben zij zoo weinig omgang, terwijl zij in Indië zooveel missen wat het leven aangenaam maakt. Toon nu eens Uwe belangstelling in hun lot. Doe wat gij kunt, en zend boeken of gaven onder het motto: „Voor onze kolonialen" aan een der ondergenoemde adressen:

Het bestuur der Vereeniging voor Evangelisatie onder de militairen in Nederlandsch-Indië:

Ds. H. ten Kate te Sliedrecht, Voorzitter.
Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohman Jr., te Haarlem, Prinsenbolwerk 7 (ook Keizersgracht 574, Amsterdam), secretaris.
Ds. M. A. Rauwenhorst te Leersum, Penningm.
Dr. J. R. Slotemaker de Bruine te Utrecht, Westraat 132.
H. A. I. Leembruggen te Velp bij Arnhem.
G. J. G. C. Graaf van Aldenburg Bentinck te Amerongen.
A. Bierens de Haan te Haarlem.
B. L. Hagendoorn te den Haag, Conradkade 28.

Behalve bovengenoemde heeren hebben zich bereid verklaard om boeken en giften voor onze kolonialen in ontvangst te nemen te heeren: Ds. G. Beets, Arnhem, Dr. J. Groenewegen, Delft, Ds. B. ten Kate, Leuvehaven 129 Rotterdam, Ds. G. van Hoogstraten, Zeist.

Variété „Flora."

De directie van bovengenoemd theatre is er steeds op uit, om de programma's zoo aanlokkelijk mogelijk te maken. Ook nu weer had zij de welwillendheid om het publiek met een noviteit kennis te laten maken. Als extra-nummer bevat het programma sedert j.l. Zondagavond: Du Bois, de beroemde kunstfluiter zonder behulp van eenig instrument. Met twee vingers van de rechterhand fluit hij onder begeleiding van het orchest solo's uit diverse bekende opera's. Aan het applaus scheen geen einde te zullen komen, doch hij was daarentegen zoo welwillend om met de handen een occarino-solo te vertolken. In één woord, het was buitengewoon prachtig, en wij twijfelen dan ook niet, of dit nummer alleen zal menigeen doen besluiten dezen kunstenaar te gaan hooren. R.

Oost- en West-Indisch litteratuur-overzicht.

Bamboe in Ned.-Indië.

Het zoo juist verschenen Bulletin (No. 43) van het Koloniaal Museum te Haarlem bevat een keurig geïllustreerde monographie van de hand van den heer **J. A. Loeber Jr.** over het bamboe in Nederlandsch-Indië (druk van J. H. de Bussy te Amsterdam).

De schrijver heeft zijn taak zeer breed opgevat (de vele illustraties zijn alle eveneens van zijn hand) en we mogen gerust zeggen verrassende dingen bloot gelegd, die inderdaad eene nadere bestudeering ten zeerste verdienen. Zoo bijv., waar de schrijver het bestaan constateert in Indië van een bamboe-periode! De indeeling van het werk blijkt tevens hoogst practisch; eerst geeft het een overzicht van bamboe als plant, van gebruik en bewerking; daarop volgt eene beschrijving van den grooten rol dezer grassoort bij woning en omgeving; huisraad, kleeding en sieraad; middelen van bestaan, jacht en oorlog; spelen, genotmiddelen, gebruik bij verschillende gebeurtenissen; schrifturen en muziekinstrumenten; vermelding der bamboe in verhalen en raadsels; het bamboevlechtwerk en versiering der bamboe-kokers.

Buiten.

Het Nr. van 16 October van Buiten brengt weder een vervolg der populaire beschrijving van Bataviasche vruchten. Thans wordt een vrij uitvoerig en geïllustreerd overzicht gegeven van de pisang (musa paradisiaca), een vrucht, waarvan de invoer hier te lande uit West-Indië (aldaar banaan of bacove genoemd) hand over hand toeneemt. Wellicht vindt men hierin aanleiding met het aardig geschreven artikel: „een van elke wetenschappelijke pretentie ontbloot praatje" nader kennis te maken.

Weekblad voor Indië.

Inhoud van No. 22: Beperking der bewapening ter zee, door K. — Mr. A. J. Andrée Wiltens (de nieuw-benoemde procureur-generaal bij het Hooggerechtshof v. n Ned.-Indië), door K. V. (met portret). — Instantané's van het Bandoengsch landbouwcongres (met afbeeldingen), door R. B. — Oranjefeest ten te Merauké (met afb.), en het begin van een Indische schets: Ter wille van het kind.

De Indische Mercuur.

Inhoud van No. 42: Cocacultuur in Peru, door v. I. — Jute-markt in Britsch-Indië. — Het eerste Regeeringsrapport omtrent den sesamoogst, campagne 1909/10, in Britsch-Indië. — Wereldproducte en verbruik van cacao. — De Aroebaai. — Eenige bijzonderheden omtrent aardnoten. — Scheepvaart- en handelsbericht over Hongkong in 1908. — De ontwikkeling van de kultuur en van het verbruik van tabak in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika. — Invoer op Java in 1908. — Uitvoer van Java in 1908. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen. — Financiëele berichten en verslagen. — Ingezonden: Verkeersmiddelen in de residentie Oostkust van Sumatra in verband met de toenemende belangstelling der financiëele wereld voor de rubbercultuur in dat gewest, door F. H. A. Steens Zijnen.

Amsterdammer.

In de Groene Amsterdammer (24 Oct.) een verweerartikeltje van „Toewan" over De verdediging van Indië, naar aanleiding der opstellen van Raden Mas Noto Soeroto en Luit. Bannink over hetzelfde onderwerp, waarvan wij volledigheidshalve ook melding maken. Toewan is het met laatstgenoemde o.m. niet eens, dat wij met mannen als Van Heutsz, Christoffel en van Daalen enz., Indië nog lang niet behoeven prijs te geven, want, zegt hij: Wie zegt U, dat een Van Heutsz, een van Daalen, en vooral een Christoffel tegenover een B. V. evenveel succes zouden hebben als tegenover een I. V... Het is nog de groote vraag, of krijgservaring tegenover een inl. vijand niet eer schadelijk dan voordeelig is, als men met dezelfde aanvoerders den strijd tegen een B. V. moet ondernemen." Zijn de lessen der Engelschen in den Zuid-Afrikaanschen oorlog dan voor ons verloren gegaan? vraagt in dit verband Toewan.

Internationales Archiv für Ethnographie.

De nieuwe aflevering van het Archiv (Dl. 19, No. 3) bevat allereerst een van hooge vereering getuigende necrologie van Prof. dr. C. de Goeje (met fraai portret), door Prof. dr. C. Snouck Hurgronje; voorts een verhandeling van Prof. dr. A. W. Nieuwenhuis over het gebruik van pijl en bogen op de groote Soenda-eilanden, en eindelijk eene beschrijving van een oude keteltrom van Java (in 1905 door een Javaan in kampong Babakan in den grond gevonden), door Dr. G. A. J. Hazeu (met platen), evenals de beide andere artikelen, geschreven in de Duitsche taal.

Ten slotte zij de aandacht gevestigd op een academisch proefschrift ter verkrijging van den graad van doctor in de taal- en letterkunde van den O.-I. Archipel, door D. A. Rinkes, getiteld: Abdoerraoef van Singkel. Bijdrage tot de kennis van de mystiek op Sumatra en Java (Heerenveen, Hepkema), en op een uitvoerige studie van

O. J. A. Collet: L'île de Java sous la domination française. Essai sur la politique coloniale de la monarchie et de l'empire dans la malaisie archipélagique (Bruxelles, librairie Falk Fils).

Vervolg opgave van bladen, tijdschriften enz., welke nieuw ter lezing zijn gelegd in de Leeszaal Heulstraat 17, Den Haag, die dagelijks, Zon- en Feestdagen uitgezonderd, geopend is van 10 uur voor- tot 6 uur nam.

De Javabode t/m 29 Sept. '09.
De Locomotief idem.
De Sumatrapost idem.
De Sumatrabode t/m 1 Oct. '09.
De Locomotief t/m 28 Sept. '09.
De Javasche Courant No. 76 en 77.
Het Soer. Handelsblad t/m 28 Sept.
Bandera Wolanda No. 40.
Oedyana Para Prajitna, Tijdschrift voor vooruitstrevende Javanen.
Koloniaal Verslag 1909 Ned.-Indië; Mededeelingen van Staatkundigen en Algemeenen aard.
Dep. Gouv. Bedrijven; Verslag 1908 Opiumfabriek.
Onze Vloot, circulaire No. 5.
Begrooting van Ned.-Indië 1910 met toelichtingen.
Verslag Algemeene Exploratie Maatsch. 1908.
Nota over de bestrijding der Lepra in Ned.-Indië.
Ned.-Ind. Effectenblad No. 38.
De Indische Mercuur No. 43.
Kort verslag verg. 2e Kamer S. G.
Vereeniging t. b. v. d. Krijgswetenschap. VIIe aflevering.
Idem Wetenschappelijk jaarbericht.
Handelsberichten v/h Dep. v. Landbouw No. 136.

Officiëele Berichten.

Uit de Javasche Courant van 24 Sept. 1909. No. 76.

Benoemingen, enz.

Civiel Departement.

Ontslagen: op verzoek eervol de griffier van de landraden te Bandoeng en Soemedang M. F. Akkerman; de onderwijzer 1e kl. J. P. Hillebrandt; de commies te Batavia A. H. Zeemeijer en de klerk te Batang C. F. van Rosmalen.

Gesteld: ter beschikking van den president van den landraad te Padang Mr. H. Oele; van den pres. van den R. v. J. te Batavia Mr. A. S. Hirsch; van den Alg. Secretaris Mr. Dr. N. Beets; van den inspecteur van den pandhuisdienst E. Th. Bloch.

Benoemd: tot Alg. Secretaris van Ned.-Indië G. J. Staal; tot lid van den Raad van Justitie te Batavia Mr. A. W. de Pauly en Mr. M. C. Osterhaus; te Soerabaja Mr. J. G. J. Oetgens van Waveren Pancras Clifford; tot voorzitter van den landraad te Tegal Mr. J. J. van Tiel; van Toeban Mr. E. Pino; van Poerwakarta Mr. F. van den Bosch; tot directeur der te openen kweekschool voor inl. onderwijzers te Oengaran L. D. van Cappelle; tot lid van den gemeenteraad van Soerabaja J. A. Waleson; tot inspecteur bij den dienst der opiumregie J. Dijkstra; tot griffier van den landraad te Bandoeng G. G. Riekerk; van Soemenep M. L. M. van der Linden; van Menado J. H. Jansen; bij den post- en telegraafdienst: tot kantoorchef 2e kl. F. L. van Olden, Ch. Laurens en W. van Leeuwen; tot commies 1e kl. J. W. Goldman en R. E. Purvis; tot hulponderwijzeres te Bandoeng Mevr. W. H. A. Lovius, geb. Coopman.

Militair Departement.

Verleend: wegens ziekte een jaar verlof aan den kapitein der inf. J. H. C. Munter en aan den onderluitenant W. A. Schaap.

Bevorderd: tot 1en luitenant de 2e luit. der artillerie F. B. Brostowski; tot 2en commies bij het Dep. van Marine H. F. van Lingen.

* *
*

Uit de Javasche Courant van 28 Sept. 1909. No. 77.

Benoemingen enz.

Civiel Departement.

Ontslagen: op verzoek eervol de commies Mej. F. L. U. Benz; de ambtenaar bij de in- en uitvoerrechten P. J. Dijkstra; de adjunct-commies E. B. Herman; de controleur B.B., F. J. Couwenberg; de commies J. L. Moll; de stationschef W. Th. van den Kolk.

Belast: met de waarneming der betrekking van adjunct-inspecteur van den arbeid de gep. majoor der cavalerie A. M. C. J. van Exter.

Benoemd: tot tijdelijk inspecteur in- en uitvoerrechten N. J. Roelfsema; tot opzichter bij de S.S. op Java J. P. Barends; tot asp.-ingenieur bij de B.O.W., G. J. Dijkerman; tot lid van den gewestelijken raad van Besoeki Dr. J. Pollak; tot voorzitter van den landraad te Probolinggo Mr. W. W. Brouwer; van Sragen en Wonogiri Mr. J. G. Milius; tot controleur in de res. Kedoe H. C. Wulff; in de res. Lampongsche distr. J. P. Rambaldo di Collato; in de Oostkust van Sumatra C. Poortman.

Militair Departement.

Bevorderd: tot 1en luit.-kwartiermeester, M. A. Hoekman.

Overgeplaatst: bij het 3e depot-bataljon de 1e luit. J. Zijlstra; bij het 2e bat. de 1e luit. J. J. B. Giebing; naar Merauké de kapitein A. B. W. Schaeffer; naar Batavia de 1e luit. G. J. Nijweide.

Ingedeeld; bij de eskadrons te Salatiga de 1e luit. der cavalerie Jhr. W. J. E. van Riemsdijk.

Lijst van aangekomen en vertrokken Passagiers uit en naar de Indiën.

Passagiers van het stoomschip „Gedé”, gezagvoerder J. Werkhoven, van Rotterdam naar Nederl.-Indië.

Te Rotterdam hebben zich ingescheept: J. N. H. Lauweriks met echtgenoote en dochter; K. J. Westerhof; Mr. G. W. Uhlenbeck met echtgenoote en 3 kinderen; Mevrouw Wed. Schouten—Zeh; A. Douw van der Krap; P. A. van Blommestein; B. Erkelens met echtgenoote en 3 kinderen; J. Nieuwstraten; G. de Pauw; S. Luinenburg, met echtgenoote en 2 kinderen; H. ten Broek; A. M. J. van Male; J. Reinaud; J. J. Ebens; K. K. Douw van der Krap, echtgenoote en 2 kinderen; C. M. Selter; P. Aboo, A. van den Heuvel; W. C. Heijblom.

Naar Tanger: C. D. Schuller tot Peursum.

Te Southampton zullen zich inschepen naar Tanger: M A. Madden met echtgenoote en 2 zoons.

Naar Perim: G. C. Ayre en echtgenoote.

Te Marseille zullen zich inschepen: Dr. W. G. Boortsma met echtgenoote en 6 kinderen; G. S. C. Dreyer; D. W. Gesink; S. N. van den Berg; J. W. H Vogelzang; D. A. Koster; J. V. D. Werbata; W. R. Pieters; W. G. Nolthenius; K. Gerz.

Naar Port-Saïd: A. Antonini en familie; A. J. Hayes.

Passagierslijst van het s.s. „Sindoro”, Kapt. W. Bagchus, vertrokken van Batavia 30 Sept. 1909, te Marseille 29 Oct. 1909.

Naar Padang: C. J. Bollee; R. Hagenaar Jr.; G. Hautot en bed.; J. Kulla; Lapré; Mevr. Lehnhausen; Mevr. J. M. Hoorn; H. v. d. Linden; M. Reepmaker; Mevr. Vincenz met kind; H. v. d. Waag; Liauw Tjeng San; en The Goan Tjeng.

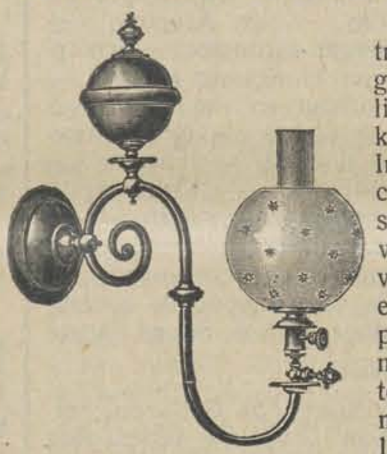
Naar Europa: Mevr. Wed. Dr. A. Hofman; Mej. M. Gelderman; J. Hulshoff Pol en echtgen.; Mej. H. J. Martinus; Jongeheer F. Soesman; N. J. Celosse; H. E. Coppes en echtgen.; D. Cramer en echtgen.; H. H. de Haan; Mevr. de Wed. Klein; M. H. W. Knip; Mevrouw Lautier en kind; Th. K. J. Jans, echtgen. en kind; Mevr. de Wed. C. Puckel-Paillé; J. Schmidt; A. J. Verdoorn; A. G. Westerdijk Bosdijk en A. Stam.

Te Padang zullen zich inschepen: C. H. F. Weber; mevr. Lett en kind; L. Stibbe, zoomede onderofficieren en minderen van land en zeemacht.

Passagierslijst van het stoomschip „Prins Maurits”, gezagvoerder N. H. C. van Baron, van West-Indië naar Amsterdam.

L. H. P. Outhuis; Liem Joeng; Tjon Tjoen; Tjon Hie Tai; Liong A Jien, allen te Havre ontscheept; E. W. Wijers; J. J. Fock; Eerw. Zuster Rudolphine; Mevrouw R. Fabriek en 5 kinderen; A. Wissner; H. Kettner; M. H. J. van der Meer; M. C. van der Pijl.

Over de werking van Gasoline-Lampen.

Een der voornaamste wenschen van naar de tropen terugkeerende Europeesche verlofgangers is zich te kunnen voorzien van kunstlichtbronnen, die het prachtige Europeesche kunstlicht zooveel mogelijk nabij komen. Is in Indie, tenminste op Java, het Europeesche comfort in vele opzichten verkregen, de toestand is daar nog niet zoo als hier in Holland, waar de meeste plaatsen gasfabrieken, ja zelfs velen centrales hebben, voor de levering van electrisch licht. Wel heeft men op de hoofdplaatsen electrisch licht en is men soms door nabijheid van fabrieken in staat electrisch licht te verkrijgen. De overgroote meerderheid echter moet zich des avonds behelpen met petroleum licht, dat in de meeste opzichten geen vergelijking kan doorstaan met het schitterende Europeesche gasgloeilicht. In de laatste jaren is hierin echter een verandering gekomen. De uitvinding van de GASOLINE-LAMPEN stelt ook hen, die niet in de nabijheid van gasfabrieken wonen in de gelegenheid zich van kunstlicht te voorzien, dat in lichtsterkte het Europeesch gasgloeilicht geheel nabij komt.

Wij laten hieronder een korte omschrijving volgen van de werking van deze lampen. In het algemeen bevindt zich boven aan een gasoline-lamp een koperen of bronzen reservoir, welk reservoir men op bovenstaande gravure zeer duidelijk ziet voorgesteld. Dit reservoir wordt gevuld met „gasoline”, een lichte benzine. Deze gasoline wordt uit het reservoir door een pijp eerst benedenwaarts gevoerd en daarna door een kromming opwaarts. Het reservoir wordt zoo hoog mogelijk gesteld om voldoende opwaartschen druk te verkrijgen. Onmiddellijk na de opwaartsche kromming bevindt zich aan de pijp een kraan, die door meer of mindere uitschroeving den toevoer der gasoline regelt. Meestentijds wordt deze kraan opengelaten en alleen gesloten, wanneer men de bovenlamp met brander, ter schoonmaking, afneemt. Na deze kraan gepasseerd te zijn komt de gasoline in een buis, waarin zich een katoenen pit bevindt, die tweeerlei doel heeft, ten eerste om de gasoline te reinigen, ten tweede om den te sterken opwaartschen druk eenigszins te remmen. Is de gasoline ook deze buis gepasseerd, dan komt zij vervolgens weer aan een kraan, die overeenkomt met de gewone gaskraan aan onze gaslampen. Is deze open, dan verleent zij de gasoline toegang tot een reservoir, dat slechts van boven een zeer nauwe opening heeft, zoodat dus de gasoline met een fijne straal opwaarts spuit in een ander (het laatste) reservoir. Dit reservoir, benevens een daarop gesteld ijzeren staafje, is vooraf door spiritusverbranding verwarmd, zoodat de gasoline tot benzinedamp overgaat en als zoodanig, evenals in onze gasgloeilicht branders, door fijne gaatjes ontsnapt, zich met lucht vermengt en een uitstekend brandbaar gas vormt.

Een volgende keer zullen wij U een doorsnee-teekening doen aanschouwen van zulk een gasoline brander.

Gasoline lampen zijn in allerlei vormen verkrijgbaar bij de

Agentuur en Handel Maatschappij

voorheen VAN WELY en MORET.

Bazarstraat 50 's-Gravenhage. — Willemskade Soerabaya.

Bezoekt de showrooms dier Maatschappij, waar gij verschillende modellen tentoongesteld ziet, benevens een model gasolinelamp, die op een ander principe berust en die wij U een andermaal zullen beschrijven.

VACANT.